

GVSTAVI GEORGI ZELTNERI
D. P. P. ET P.
DE
SVSPICIONIBVS
ECCLESIAE NOXIIS
SCHEDIASMA

270
THEOLOGIAE STUDIOSOS
AD
DISPVTTATIONES SVPER BREVIARIO
CONTROVERS. CVM REMONSTRANTIBVS
HABENDAS AVDIENDAS QVE
PERAMANTER INVITAT.

ALTDORPHI A. R. S. MDCCXIX
TYPIS RODOCI GVILIELMI KOHLESII, ACAD. TYPOGR.

63.

a. C'XXXIX. 18.

Coll. diss. A
139, 18

Ravis est & iusta Paulli querimonia, qua, qui falsa docent, hoc potissimum nomine vituperandos censet, quod non solum errores in Ecclesiam Christi exitiosos invehant, sed *invidiae* etiam, *jurgii*, *criminationibus* & *pravis suspitionibus* occasionem dent ex hac scaturigine abunde profluentibus I. Tim. VI, 3. 4. Nobis in praesentia de postremo horum malorum, *suspicionibus* inquam, brevibus commentari animus est. Quas, cum ipse Apostolus *ὑπόνοιαι* appellet, *cogitationes de aliis* hominibus *sinistras*, *mente tamen reconditas*, denotare, in aprico est positum; easque proinde a Politicis, a quibus vulgare illud *Epicharmi*, *μέμνησο ἀπιστεῖν*, inter prima regnandi *ἀξιώματα* receptum, vel ipsum Apostoli argumentum, in quo l. c. Paullus versatur, discernit. Quando vero *suspiciones* Theologorum, vel, si malis, *Ecclesiae noxias*, cum eo improbamus, non est, L. B., cur existimes, omnem omnino *Prudentiam* nos a Doctorum, in Ecclesia pariter, ac Christianorum in universum, genio diviniore, arbitrari alienam esse. Eam enim aperte cum pia simplicitate conjungi iussit *Sospitator* optimus Matth. X, 16. & non minus *ἀκεραίως*, quam *Φρονήμας* a seclis suos esse voluit. Ministris vero Ecclesiae, tanquam oeconomis *Mysteriorum* divinatorum, ut sit cum animo *ἡπίως καὶ ἀνεξικακῶς* II. Tim. II, 24. etiam *τὸ προσέχειν, γρηγορεῖν, ἀγρυπνεῖν καὶ ἀντέχειν* Act. XX, 28. sq. Hebr. XIII, 17. Tit. I, 9. sqq. injunctum, quanquam *Lupi eminentius* Ioh. X, 12. accedant, quis nescit? Ut omittamus singulariter memorabile officium *τὸ σκοπεῖν*, ne quid in Ecclesiam irruat offendiculi, Rom. XVI, 17. maximopere ab eodem Apostolo cunctis inculcatum. Quod, quemadmodum *Chrysostronus* per *περιεργάζεσθαι μετ' ἀκραιβείας καὶ καταμανθάνειν καὶ διερευνᾶσθαι* explicat;

explicat; ita quoque B. *Hunnius* noster ex dono *discretionis spirituum* pulchre deducit, & *illustratæ mentis sagacitatem*, hodieque *prævidendi*, quid *Diabolus* per hunc vel illum *falsum Doctorem* meditetur, quam ordiatur telam *subsequentium errorum*, qui nondum in apertum proferuntur &c. esse ait. Hanc ergo *accuratam Attentionem*, ne quid lolii, vel stertentibus aut non animadvertentibus famulis Dei, inter triticum feratur, quamvis nemo improbet, cui sana mens est; tamen, ne vitium virtutis umbra fallat, larva quoque illi detrahenda, & ut genuinis providentiæ & circumspeditionis criteriis, alterum ab altero secerni possit, elaborandum erit. Quo quidem labore nihil est facilius, quandoquidem, qui vel primas moralis disciplinæ lineas inspexerunt, suspicionem *judicii determinationem* intelligent esse, quæ *argumentatione incerta*, atque *ex signis levibus procedente*, nititur; cum ex adverso prudentia, non *σκολιῶς λογισμῶς*, & præcipiti iudicio, sed *solicita circumstantiarum omnium consideratione* formetur. Quam etiam ob rem ille, *suspicitas* nonnullis dictus, animi morbus, credulitatis & præcipitantiæ latiori quasi ambitu, ut a Venerab. *Læschero* in *Decimis* factum est, comprehendi solet; hæc vero, uti politissimo placuit *Philareto*, tanquam partes, quibus absolvitur, necessarias, *Attentionem*, *Circumspeditionem*, *Providentiam* & *Discretionem*, requirit; atque sic demum probe instructa virtutis moderatrix audit.

Quo discrimine brevibus commonstrato, quamquam in solius *Apostoli* auctoritate acquiescere possemus, jam operæ pretium erit, *suspiciosissimo* hoc tempore, quale sua *Cicero* ætate *Caninianum* nominavit, in plurima inquirere incommoda, quæ *suspiciones* pariunt, causisque dehinc indicatis, ut possit sanari tam noxia quam recondita mentis ægrotudo, in medium consulere. Ad *damna* igitur quod attinet per *Suspiciones* Ecclesiæ data, omissis V. T. calamitatibus hinc enatis, ad Novi Fœderis fata sine mora nos
conver-

converteremus ; nisi vel prima omnium delictorum scaturigo, & Violatio divinæ legis Paradisiacæ occurreret, quam ex suspitione, in animum Protoplastorum injecta, ab Infernali genio serpentis Inseffore, ortam, atque hinc in omnes labem genialem dimanasse, constaret. Cui malo primario, coetui divini illatæ a maligna cohorte vexationes, eademque continuæ, cum tempore Patriarcharum, in Cananæa terra commorantium, tum populo Dei in Ægypto hospitante, eodem ut plurimum, in peregrinos præsertim, stimulo concitatae, successerunt: addente his omnibus *Pharaone* Regum suspiciosissimo ultimum pondus, suisque eam suspitionibus & retinente, & suo tamen malo tandem repente, undisq; ad extremum submerso. Quantis posthæc vicinorum exagitationibus, per suspiciones, religionis odio & potentiae vicinæ formidine conceptas, eadem Respublica, jam plenius constituta, fuerit obnoxia, Historici Sacri luculentissime docent, & res ipsa confirmat. Nullum vero majus ea detrimentum passa est, quam cum Davidicum Regnum (cujus primus Stator, Isai filius, *Saulis suspiciosi* persecutiones & ipse plus fatis expertus erat) a Tribubus Decem Israeliticis avulsum, nunquam, solarum pæne suspitionum culpa, eas sibi conciliare posset, & ipsum tandem diffidentiae erga Deum, præter alia scelera, plane immersum, hostibus suspiciosissimis succumberet. Quæ mala cum instaurata deinceps Republica tantum abest ut desierint, ut, inter Syrorum Ægyptiorumque suspiciones mutuas, adversa potius plurima deavo perferentiscere, Maccabæorum vero gente ad fastigium evecta, postremum & exitialem insultum ab Herode, ex suspitionibus prorsus composito Rege, Iudæisque pariter & domesticis suis iniquissime insidiantem, sustinere necesse habuerit; ipsa vero denique suarum in Iesum Nazarenum suspitionum sceleratarum, mutuarumque, suspicantium & æmulantium invicem *Pharisæorum Sadducæorumque*, ad extremum vero & *Zelotarum*,

poenas justissimas dederit. Sed longe plura atque extantiora sunt ejus mali exempla, quæ sub Novi Fœderis exordium, & in progressu, dilucidius observata sunt. Quis enim ignorat *Pseud-Apostolorum* conatus, uti ceteris, ita Paulo cum primis suspiciosa ambitione invidiaque molestos? Quis *Gnosticorum* nescit suspectum vitæ genus, ex quo occasionem de Christianis pessima quæque suspicandi arripuisse *Paganos* non pauci credunt? quos certe ex conventibus clandestinis, maturo Sacramenti notionis usu Ecclesiastico, fratrum sororumque compellatione, osculis piæ charitatis, aliisque haud dissimilibus, *suspicandi* primum, ac deinceps strenue *calumniandi*, ansam sumsisse est in propatulo. Vtrum & operosa apud *Clementem Alexandrinum* vindicatio & descriptio verorum *Gnosticorum* suspicionibus debeat originem, nec ne? aliis dijudicandum relinquimus. *Tertullianum* certe, cum asperitatis studio, ad Montani scholam suspicionem, de ceteris, tanquam *Psychicis* seu carnalibus, conceptam, abripuisse liquet. Neque dubium est, *Novati* in Africa contentiones primas, ex *profanæ facilitatis* in disciplina, quod *Cyprianus* in Epistolis annotavit, opinione subortas, & a Novatiano firmatas, huc quoque pertinere. *Sabellii* autem hæresin, utut aliunde natales suos ipsa repetat, in controversiis cum Samosateno & Arianis, a suspicacibus, frequentissime etiam insontibus impingi consuevisse, non male inde colligit Cl. *Kettnerus*, quod quamdiu lites illæ vehementius agitatae sunt, vix quisquam pro veritate adstruenda celebrem illum I. Ioh. V. locum ausus sit allegare, vel ab Artemonistis erasum restituere. *Ariana* vero certamina quam fuerint suspicionum plena, cum alia plura demonstrent nominum ambiguum, & formarum loquendi suspectarum, ipsarumque sectarum, *dimidiati* quid præ se ferentium, documenta; tum vero etiam Scriptorum & Conciliorum quorundam anceps auctoritas, ipsorumque Doctorum fides docet: inter quos ne nunc quidem de
prima

primarii Historici *Eusebii* innocentia eruditis fatis convenit. *Donatistæ* tanto minus nos morabuntur, quanto luculentius ex primis initiis, obtentuque schismatis, a Traditorum ordinatione sumto, suspicionum vanitas deinceps apparuit, cum ad probandam persuasionem aliquoties motæ Auctores rixæ evocarentur, caussaque iterum iterumque caderent. De Pelagio equidem cum Cælestio suo conspirante aperta fuere omnia: at *Semi-Pelagianorum* caussa tam intricata suspicando in utramque partem reddita, ut neque de Patronis, neque & de dissidii capitibus fatis concordatum sit, contrariaque *Prædestinatarum* hæresis adhuc inter incertas, veluti suspensa, hæreat. Quas *Nestoriana* iurgia dederint turbas, quosve fluctus suspicionum moverint, ambigua etiamnum quorundam fides ostendit, multoque luculentius *Trium Capitulorum*, hæreseos istius suspectorum, difficilis damnatio, post integri seculi decursum vix impetrata, evincit. Vt *Eutychianorum* Nomina, Formulas, Conciliationes necquicquam tentatas, motorumque sede sua, pæne quotidie aucta, renovataque Episcoporum exempla taceamus: quorum omnium pars maxima ex suspicionibus suppullulavit. Quæ incerta *Agnoëtarum* inter solertissimos sententia, & injuste, eadem de caussa, a suspicaci pariter ac fallaci P. R. *Hormisda* condemnata Scytharum Monachorum *ἰσχυρισμός*: *Vnus e Trinitate crucifixus est*: amplius confirmant. Præterimus *Monotheletarum*, neque *ἐκθέσει* Heraclii, neque Typo Constantis conciliatorum Ecclesiæ, sed suspicionibus sese mutuis conficientium tumultus, & insequenti seculo vergente cum *Adoptianis* vitilitigationes, meris suspicionibus, quod acutissimus *Calixtus* ad oculum demonstravit, innixas: utpote quæ sunt in aprico fatis posita. Quid interea, dum hæc dogmatica ventilarentur, post dignitatis æqualitatem, *Novæ Romæ* Episcopo, jam a *Constantinop. I.* Synodo attributam, ex utraque parte, cum primis vero a Veteris Romæ Antistite (ut alias aliorum

sc

scoporum suspiciones ambitiosas mittamus) cæstro suspi-
ciolæ mentis plane accenso , actitatum sit , sic , ut ipse quo-
que *Gregorius M.* Antichristum adesse , ex his principiis
positis suspicando divinaret , omniaque , aut pleraque certe ,
donec in apertum res abiret schisma , hinc inter Orientales
& Occidentales , Romanum præsertim Patriarcham , age-
rentur , similiter in vulgus notum est . Quam etiam ob
rem frustraneæ conciliationes cunctæ , sæpius equidem
susceptæ , sed nunquam , utrinque , nimirum & domi & foris
suspicionibus intercedentibus , perfectæ fuere . Quam suspe-
cti *Cæsares* , instaurato Occidentis Imperio , *Romanis Epi-*
scopis , atque hi rursus illis (Regibusque variis) extiterint ,
præsertim certarum familiarum , Saxonicæ , Francicæ , & *Sue-*
vica cum primis , invalescente , in Italia potissimum , poten-
tia , tot cruenta eloquuntur bella , perpetuaque confirmat
ἀντιπρὸς ἑαυτῶν , neque quaterna etiam *Friderici II* , cruciatus
maxime Expeditiones suspectas habentis , a Sacris omnibus
abdicatione , finita . Omittimus alia & innumerabilia sub
exordium atque progressionem felicis tandem (postquam
priors Veritatis testes , vel Manichæismi vel Arianismi ,
vel superciliosæ saltim inobedientiæ redditi erant suspecti ,)
Ecclesiæ Repurgationis specimina : quibus modo *Lutberus*
æmulationis Augustinianæ suæ sectæ , in Dominicanos Nun-
dinatores , veniæ delictorum vendendæ præfectos : modo
Principes , animi , bonis Ecclesiasticis potius , quam veritati
inhiantis : modo *Sacerdotes* nupturiendi cupidinis , (quæ in
hunc usque diem continuatur de variis transfugis opinio)
aliorumque infimulabantur criminum . Multoque minus
eas fodicabimus suspiciones , quibus nostri invicem , *Flacii* &
Philippi affectatoribus distractis , alii aliis , Collegæque haud
raro collegis erant doctrinæ falsæ suspecti : quibusque ma-
gis *Formula Concordiæ* adornata , sed novis porro suspicioni-
s , Doctrina de Omnipræsentia carnis Christi proh dolor !
tionem iniquioribus subministrante , occurrendum fuit .

Quid

Quid deinceps disputatum sit inter singulos totasque Aca-
demias, nostras quoque, quæ Evangelium Christi sincere
profitentur, (externa enim jam non curamus) neque va-
cat percensere, neque opus est; cum plerique a studio
partium alieniores ultro agnoverint, atque etiamnum agno-
scant, præter *λογομαχίας* quasdam, vel de momento quæ-
stionum ambiguas digladiationes, inter eos, qui vere no-
stri sunt, *suspicionibus pugnatum esse & quasi certatum.*
Sed nolumus Camarinam movere. Sicut enim non alii
magis sunt suspiciosorum assultibus expositi, quam qui pa-
cis studio, & moderationis commendatione, etiam mode-
ratae, (neque enim probamus in his quoque conatibus ve-
ritati inimicam intemperantiam,) ducuntur, tanquam me-
diæ domus habitatores a superioribus lotio effuso, ab in-
ferioribus fumo utplurimum acerbè vexandi: Ita quoque,
quibus dulce bellum (sacrum inquam) est *inexpertis*, ma-
xime ad suspensiones de istis concipiendis sunt proclives;
quorum in se iras, præsertim quæ *cælestes* esse videantur,
provocare, nemo profecto temere velit.

Satis igitur in præsentibus nobis est, vel brevi tabella,
immensa, quæ sunt ex hac radice prognata, incom-
moda, damnaque Ecclesiæ data, rudi penicillo adumbrasse.
Plura enim, si Hæresium historiam perlustrare vacaret, aut
accusatorum monimenta genuina superessent, perfacile
colligi possent, &, quibus id volupe est, licebit. Nec de-
fuerunt, qui *Gottfr. Arnoldo*, plus æquo præ ceteris suspi-
cionibus indulgenti, eo nomine dicam non esse scriben-
dam existimarint, quod, quæ vulgo credita sunt, haud
pauca, ut erat suspiciosissimus, in dubium vocaverit in *Hi-
storia hæreticorum & Ecclesiastica* universa; dummodo mo-
dum servasset, & qualibuscunque, etiam de perditissimis
homuncionibus, conceptis magis, quam probatis opinio-
nibus, non tribuisset nimium, inque aliis excusandis non
minus, quam accusandis, hac eadem ratione, in fontibus viris
B affectum

affectum haud raro sinistram prodidisset. Quæ utcunque sint, id tamen certum est, Ecclesiam Christi nunquam non hoc uno vitio graviter divexatam, & ex eo Diffidentiam, hinc odia, ex odiis Persecutiones tam gladio, quam calamo, veritati & concordia optabili exitiosas, coortas, tantumque malorum, diverso tempore, mutata subinde rerum facie ac scena, investum esse, ut lacrymis nunquam ea satis deplorari queant: Quæ sigillatim percensere omnia, ut diximus, non prodest, nec lubet.

Quare, hanc aliis provinciam relinquentes, id potius nunc agemus, ut *fontes* tanti mali, *signa* item, atque *remedia* paucis exponamus, & ad scopum nostrum viam præparemus. Ad *Fontes* turbidos quod primo attinet, uti *Cholerici*, & quos *Melancholia* cum Cholera abundantiore permixta plus afficit, maxime ad hunc propensi sunt morbum, quod jam diu observatum est a Temperamentorum indagatrice Philosophia: ita animi sic ante male compositi, & cum primis odio *invidiaque* in alios occupati, aut *præjudicata* quadam *opinionem* imprægnati, ad hunc foetum *præmature* concipiendum sunt aptissimi. Hinc enim nulla difficultate fit, ut, quemadmodum, qui vitio oculorum vel ictero laborant, aut vitris flavo viridique colore imbutis utuntur, quicquid intuentur, eodem sibi id persuadeant colore infectum esse: sic illi pessima quæque, de optimis sæpe dictis factisque, instar somniantium cogitent. *Videbit notabitque*, qui ejusmodi est mente, (verbis utimur Cl. Mublii,) *quæ nusquam sunt, prava contaminataque, ubi nihil labis aut maculae re ipsa deprehenditur; semperque, quod quæret, inveniet, quia, quod quæret, pro nutu arbitrioque instigantis affectus, secum asseret.* De Sabinis olim vulgari-
ter dicebatur: *Somniant, quod volunt.* Et certe, qui amant non solum, sed sæpius etiam, qui oderunt, ipsi sibi somnia fingunt. *Morbi genus est: Imaginosum non abs re Latini appellant.* Quo facto deinceps non mirum est, si tristis
illa

illa vitiosorum, a *Paullo* Eph. IV. notata, motuum Genealogia; posita nempe in præcordiis intimis *πικρία*, primo *θυμὸς*, animi vehemens *concitatio*; hinc porro *ὀργή*, *cupiditas* acerbè in alterum dissentientem invehendi; ac denique *νεβυγή*, *Clamores*, ex suggestu vel scriptis editi, h. e. ex Polemica sana in Eristicam insanam degenerans decretoria Pugna exsurgat. Si, quod plerumque fit, *studium* quoque *partium* accedat, & *catbedraria*, ut Lutherus vocavit, *Orthodoxia* frigidam suffundat, ita, ut ne in minimis quidem, qua modum etiam loquendi, Discrepantia tolerari queat, multo pejus res & tranquillitas Ecclesiæ comparata erit. Hi enim, qui sunt ejusmodi, quemadmodum *præceptorum auctoritate*, tanquam mancipia, cæco ducuntur obsequio, non quo eundem, sed quo itur, incedentes; ita dissidentes a se quosque suspectos illico heterodoxiæ periculosa habere solent: quia, nisi quod ipsi faciunt dicuntve, nihil rectum putant. *Idemque incurfant*, ut *Lactantii* verba nostra faciamus, *sine delectu omnia, armantque se ad præliandum, nec quid defendere debeant, nec quidque refutare*, suspicionibus ebrii, *scientes*. Cujusmodi mihi notus fuit homo præcipitis in suspicando judicii, qui cum in bibliopolio a celebri quodam viro certi cujusdam argumenti scriptum editum iri titulotenus accepisset, mox remis velisque domum se contendere velle præsentibus ajebat, ut ad confutationem sese accingeret. Quæ quoties cogito, non male arbitratum esse *Car. Paschali* existimo, quando *Calumnie* originem eleganter descripturus, mulierculas eam circumstare, quarum alteri *ignorantia* nomen sit, alteri *suspicio*, dixit; Idque vitium animi *imbecilli, indocti, & exulcerati* vocavit, *suspiciosumque propter animi impotentiam omnia ad contumeliam accipere*, pronunciavit. Namque haud raro inscitia, si non ipsa omnino causa, socia tamen & comes indivulsa, *suspicitatis* esse solet. Eaque hoc magis acuitur animi labes, si vel ab aliis, eodem morbo laborantibus

mala fide, aut fugitivo, vel, contra monitum Christi, *καὶ*
μηδὲ oculo inspecta, decerptaque *fragmenta*, & narratiuncu-
læ, non ipsa orationis totius structura & *σωμῆφεια*, vel
factorum & circumstantiarum plena series, pro fundamento
judicii ferendi substernantur, truncataque adeo, & mutila
aliorum dicta actusque, de aliis quoque mutilam claudican-
temque *Ἰνικεῖαν* suspicionibus plenam pariant. Quo malo
nihil intolerabilius & iniquius est, si qui ex inveterata con-
suetudine, aut singulari jure, sibi pro coetu diviniore vigi-
landi competente, id ipsum actitent. Hujusmodi enim
factiosi Theologi, quæ vox *Calvini* est non inconcinna, eo
tandem abeunt, *dass sie* (verba sunt Cl. *Læscberi*) *alles Böse,*
was von der Gegen-Partbey gesagt wird, annehmen, und es
noch ärger machen. Eademque agendi ratio, si *pruri-*
tus insuper litigandi animum teneat obsessum, & radices
egerit, rarissime emendatur: utpote quorum suspensiones,
δοκνησοφία, contemptu, aut vilipendio certe aliorum,
suffultæ, non aliter, quam amicorum suspicacium Hiobi,
quod Dei causam sese tueri opinarentur, neque si Iovem,
quod ajunt, lapidem jurares, frangi possint. Recte, quan-
tum ad hoc, in *Stratagem. Satanæ Acontius*: *Inter alia,*
quæ vehementer morosum faciunt disputatorem, primum lo-
cum obtinet arrogantia: si tibi sapere omnia videare, ac præ
te neminem non contempnas. Hosce autem spiritus addunt
sepe opes, magistratus, ampla sacerdotia, nominis celebritas,
(vel jam impetrata, vel desiderata) atque alia id genus.
Qua persuasione dementatus animus si fuerit, neminem pati
possis integram pronunciare sententiam: ore vix dum aperto
Et quid dicturus, alter esset, Et quid etiam posset dicere, satis te
assequuturum puta veris &c. Quod si hinc *Delatores* con-
ceptos igniculos amplius exsuscitent, qui literis scriptis, aut
viva voce, encomiisque ex altera parte maximis, altera vero
insectationibus suspiciosus, materiam cogitationibus anticipa-
tis inhærendi subministrant, jam prorsus conclamatum est.

Sed

Sed, ne quis existimet, & nos justo, de causis suspi-
 cionum Ecclesiæ noxiarum, rigidius sentire, age, dispi-
 ciamus de *Characteribus*, qui morbum hunc mentis perni-
 ciosum subinde patefaciunt. Inter quos, cum primo o-
 mnium occurrat *verborum captatio*, id genus hominibus
 admodum trita, ejus quoque potissimum habendam esse
 inquirentibus rationem existimabimus: cui tamen, quia
 rerum ut plurimum maxima pondera obtentui sumuntur,
 illico *λογομαχίας* jungemus. Ex his enim, ut vel mediocri
 judicio præditis, modestis præsertim, & extra telorum ja-
 ctum positis ingeniis, facile animadvertere licet, etsi a ce-
 teris omnibus discedas, apparebit, occupatam suspicione
 mentem ad contentionem accessisse: præcipitatamque sen-
 tentiam, vel ex persuasionem jam firmata, vel ignominia
 evitandæ gratia, si quidem male se antea conjecisse agno-
 verit, tueri. Quod si & *scriptio præpropæra*, momenti dispu-
 tationis, de re interdum levicula institutæ, *exaggeratio* ni-
 mia, itemque *cauillationes interpretationis* locorum Scri-
 pturæ forsitan insolitæ, in materiam accusationis sine mora
 veris, & alia hujusmodi observentur; jam multo diluci-
 dius, qui sunt ita animati, suspicionibus suis duci, & a sa-
 pientia, quæ *Ἰπικκῆς καὶ εὐπειθῆς* Iacobo cap. III. dicitur,
 alienos esse, liquet. Atque hinc etiam fiet, ut nec meliora
 monentibus aut profitentibus temere cedant, sed pervi-
 caciter pro arreptis opinionibus, tanquam aris & focis, pu-
 gnent, & tanquam *pravæ novitatis suspectos*, (quæ H. Witsii
 in *Theologo modesto* verba sunt) dissentientes utcunque,
calumniose traducere identidem pergant. Pulchre horum
 hominum imaginem, & docto penicillo, depinxit Cl. We-
 renfelsius, quando, *ut in tenebris plena metus: ita etiam, hic*
omnia vanissimis suspicionibus referta esse, inquit. In quali-
 bet pagina, (ita pergit de *Logomach.* IV. cap.) *nescio quot*
hereses, in qualibet locutione aspis, in quolibet verbo virus
latet. Atque in hac a pravis affectibus orta caligine vi-

dentur homines meticulosi nunc hic nunc illic sibi in ad-
versariis suis videre e sepulchro excitata priscorum hæreticorum
spectra. Ostende te pietatis studium nihilo minus, quam qui
maxime solent, urgere. Monstra te alienum esse a poetarum
fato. — Dic te horrere sententiam eorum, qui Deum tur-
pitudinis auctorem faciunt. Clama & tibi absolutum De-
cretum monstrum horrendum — videri &c. Dic te con-
clusiones omnes absurdas non agnoscere, sed detestari:
(Exempli loco isthæc ex Ecclesiæ suæ placitis adduxit au-
ctor, quæ ad nos in præsentia non pertinent.) Hæc, &
alia similia, ad rævum usque repete, explica, inculca, clama,
conquerere de injuria. Deum hominesque testare: Nihil
ages; augebunt hæc, non adiment suspicionem. Satis ad
hæc omnia respondisse videbuntur, qui cum Poeta illud,
ad populum phaleras, identidem ingeminabunt. Remitte
vocis contentionem, loquere blandius, porrige manum, pa-
cem offer: Tum vero in promptu erit: Equo ne credite
Teucris; atque, ut Rusticus ille apud Comicum, Chremes,
blanditiarum urbanarum ignarus, dicent, sibi insidias fieri.
Hæc ille. Nos, quos pleraque tristis jubet probare expe-
rientia, illud præcipue notandum censemus, quod de
spectris hæreticorum rediivivis argute, vir elegantissimi in-
genii, submonuit. Neque enim aliud suspiciosæ mentis
signum evidentius esse plane credimus, quam si *ἑστίαστος*
cum hæreticis antiquis nexus, & præceps comparatio, cum
nominibus insuper Neo-Crypto-Semi-, v. g. Pelagianismi,
Donatismi &c. impactis, præsto sint, atque his ipsi crimi-
nationibus initium pugnae fiat: utpote quibus invidiosis
sectarum appellationibus, perperam in alios coniectis, non
solum animi affectusque accenduntur, sed suspicionibus
magis, quam rationibus solidis iniri certamen proditur.
Pluribus demonstrari ea possent, nisi Vir doctissimus H.
Scharbau singulari capite institutum hunc Parallelismum,
cum hæreticis, vitiosum, quando nimirum ex opinionibus
præcon:

præconceptis, (in quibus sane palmam tenent *suspiciones*,) hæresium myriades & harmonici cum erroribus inferni consensus crepantur, jam ante nos rejecisset, & *Ithaci* Hisp. Episc. suspicacis exemplo, ex *Sulp. Severi* H. S. L. II. extremo, in causa Priscillianistarum, illustrasset. Quemadmodum etiam inter *argumenta ab invidia sumta* Cl. Clericus *malignas suspiciones* aperte numerat. Multo vero plures observationes id genus præclaræ a Venerab. Holfat. Eccles. Antist. *D. H. Mublio*, in Schediasm. eruditissimis: *De eo, quod justum est, & factu vitatuque necessarium, circa puram Doctrinam custodiendam*, haud ita pridem congestæ, atroque inter cetera carbone sæpenumero *suspiciones* inprimis notatæ, comparent. Quibus, si Programmatis id pateretur conditio, *exosum illum consequentiarum*, ex hypothesibus positis, & sæpe ne concessis quidem omnino, *nexum* valde odiosum, quem & *Werenselius* attigit: item vulgaria illa: *Latet anguis in herba: ὑπὸ λόντι subest: Venenum delitescit sub hac vel illa scriptiuncula*, præsertim non fucatae pietatis urgendæ studio proposita: *MScriptorum* porro *corrasorum*, & male sæpe ex ore differentium exceptorum: nec non *Epistolarum*, etiam post fata conquistatarum, *protestationibus* candidis objectas insulsas *oppositiones*; *Clandestinarum* denique *hypothesium insimulationes*, *explorationis prætextu*, si male res cedat, excusandas: & alia hujusmodi plura addere possemus; sed non licet longius evagari. Temperare tamen nobis haud possumus, quin acutum & laudabile viri cujusdam ingenui dictum subjungamus, qui, cum nonnemo suspiciosorum persuadere aliis vellet, in *B. Arndtii* Libris de *Vero Christianismo* venenum inesse occultum, respondisse fertur: *Er wünschte sich daraus den rechten Gift beysammen, er wollte solchen seinem alten Adam miteinander zu fressen geben.* Quibus verbis pio acumine suspicacis hominis ineptam formidinem probe & modeste diluit.

Sed

Iam de *Remediis*, tanto malo, tamque periculoso morbo, opponendis, oportet dispicere: In quibus ceteris omnibus est præferenda generatim sancta illa, & a Spiritu S. toties Christianis commendata omnibus, & erga omnes, *Πνευμα* Phil. IV, 5. singulari libello a laudatissimo *Mublio*, suspiciosus non minus, quam *feris* Theologis (quis enim justum zelum *Myſtæ fervidi* impobet?) gravissimis argumentis deprædicata. Quam & *Seneca*, homo sagax quidem, sed extra Ecclesiæ tamen pomoeria constitutus, naturalis luminis ductu, eodem vitio laborantibus studiosissime inculcavit, L. II. de Ira. *Tollenda est*, inquit, *ex animo suspicio & conjectura, fallacissima irritamenta.* Ille me parum humane salutavit, ille osculo meo non adhaesit — illius vultus aversior fuit. (addimus: ille a forma loquendi nobis recepta recessit &c.) *Non deerit suspicioni argumentatio. Simplicitate opus est & benigna rerum aestimatione. Nihil, nisi quod in oculos incurret, manifestumque erit, credamus; & quoties suspicio nostra vana apparuerit, objurgemus credulitatem.* Tanto vero magis hæc Christiana disciplina requirit, cujus prima, ex fide, perpetuaque exercitatio, & ultima, *charitate* continetur. Ea vera, uti I. Cor. XIII, 7. tanquam *πάντα* non solum *πισεύσασα*, *πάντα* *ἐλπίζσασα*, sed & *πάντα* *εἰσγύσασα*, h. e. quoad per nos licuerit, tegens, describitur: ita quoque errores, si vel maxime tales sint; dummodo *τὰ πρῶτα* Christianismi non attineant: multo vero magis, si nobis duntaxat esse videantur, ad ejus præcepta tractandi & aliis non *perperam* tribuendi sunt. Quemadmodum enim illibata utique servanda est doctrinæ puritas, ne post aliquot annos Ecclesia miretur errorum aristas: ita quoque *concordia* esse non poterit, (quæ *Philippi* nostri vox est) *nisi Πνευμα* sit in rebus non necessariis: quod fiet, si orationi, cui rectæ esse liceat, alienus sensus non affingatur, nec præpropere de hæresi aut collusionem cum hæreticis suspicemur. *Nihil enim*, ut *Apol. A. C.*
nostræ

nostræ loquitur, tam circumspecte alioqui dici poterit, ut calumniam (suspicionem) evitare queat: multaque sunt, sicut alibi Philippus ait, improprie dicta in scriptoribus piis, ut vix quisquam tam disertus & tam circumspectus sit, qui ubique vitare possit ἀκυρολογίας. Contra, Hieronymo iudice, sceleratum est, in verbis alicujus velle hæresin quærere, cum noris sanum illius (ex doctrinæ analogia) esse sensum. Idque si diligentissime inter omnes fieret, necessariis controversiis, cum pietate ingenua, plus otii, & inutilium rixarum, inter socios ejusdem fidei mature, finis existeret. Sin secus, vereor, ne in nos conveniat, quod Sim. Gryneus quondam perscripsit ad Io. Calvinum: Pests est Ecclesiæ nostræ una hæc pernicioosa maxime, quod suspicionibus valde inter nos laboramus, & fratres de fratribus raro candide vereque sentimus; cum lenire oporteret, & in partem optimam omnia trahere, & non ante sinistre de fratre suspicari, quam ipsa res e ventusque coëgisset. Ah quam malum est, eos, quos nosse Christum credimus, in suspicionem pravam rapere subito. Ita, quod suspectum erit nobis, inutile reddimus. Sed non hæc sola, quæ commemoravimus, sufficiunt remedia: Sunt & alia, non minus, si sobria mente adhibeantur, salutifera. Est privata collatio per litteras, fratrumque colloquium, non postremum, haud raro certe fuit, suspicionum tollendarum & extirpandarum adminiculum; modo ὑποθεσιμανία, ut Cl. Mublius studium partium vehementius vocat, non prævaleat, & quisque hominem se esse, a quo nihil alienum sit humani, sincere sibi persuadeat; tum vero etiam æquitas rigori iniquo in concedendis postulatis præferatur, ad hæc vocabulorum crepundia a diffidiis realibus secernantur, atque nemo denique, quod caput rei est, in alterum sibi Dictaturam arroget. Alioquin suspensiones ipsæ, alimento novo accedente, in divinatricem ἀυθαδείαν tandem degenerabunt, ipsæque persuasiones fient κυερίαι δόξαι: quæ si

C

mature

mature in exilium mittuntur, sine noxa sæpe evanescent. Atque sic piorum Theologorum animi, quemadmodum sapientis Stoicorum, reddentur compositi, ut semper illic serenum sit, sicut sub luna. Et profecto Sancti sunt dociles, agente eodem Philippo, ceduntque recte monenti, neque ad ideas sibi formatas, sed ad res ipsas καὶ τὰ ἑαυτῶν accurate respiciunt, Dominumque suum pie reverentur, ne cum redierit, in ipsos, tanquam servos, aliis sodalibus tantum flagellandis occupatos inveniat.

Absit ergo, ut favere vapulantibus omnes credant, qui non maledicunt. Absit, ut alienis oculis videamus, iisque solis fidamus, cum ne nostri quidem a cæcutiendi discrimine immunes sint: Absit, ut de Libris aliisque scriptis iudicemus, vel non integris, vel titulo duntaxat præscripto, eoque obiter, inspectis: Absint calumniosæ verborum cavillationes, & incommode dictorum exaggeratorumque depravationes: Absit φιλαυλία (ut pauca multis complectar) stolidi, strictumque jus pia ubique temperetur æquanimitate. Admittantur vero etiam (nam modeste expetere licere, quis abnuat?) Declarationes, eademque, si desiderentur, aut opus illis videatur esse, pacis conservandæ gratia, præstentur æquo animo, & ne cæcis quoque, immo neque luscis, cujusmodi sunt suspiciosi, offendiculum ponatur, quod a sana verborum forma temere deflectendo, ut fiat, proclive est, detur opera. Ad extremum denique oculata esto, in iudicando, censendo, disputando, simplicitas, & simplex in credendo ἀνεπίβεια. Sin secus, dum in verbis pugna erit, dum de novitatibus suspicio erit, dum de ambiguis occasio erit, dum de auctoribus querela erit, dum de studiis certamen erit, dum in sensu difficultas erit, dum alter alteri anathema esse incipiet, quod olim Hilarius Constantii ævo ominabatur, prope nemo tandem Christi erit. Aut, si iudice Bacone Verulamio, res finienda sint, cum suspiciones, inter cogitationes, sint, ut inter aves vespertiliones,

liones, quæ nunquam volitant, nisi luce vespere, verendum, ne post tot invalescentes suspiciones, in rebus sacris, fidem apud nostros, aliosque decoquamus, & nox errorum pristinorum denuo vel non opinantibus ingruat. Hæc de Theologorum inter se suspicionibus strictim exponere justus dolor iussit. De suspicionibus Politicorum in Theologos haud minus frequentibus, nec minus periculosis Ecclesiæ, alibi differendi locus erit.

Vtinam vero etiam in controversiis *Remonstrantium* utraque ex parte non plus suspicionibus datum esset, aut credulitati & moderationi immoderatae! Fortassis enim his, quibus hanc prolusionem nostram destinavimus, litigiis carere, & veritati Evangelicæ de Gratia Domini nostri Iesu Christi ejusque merito amplissimo universisque comparato, cum ceteris cognatis disputationibus utilissimis, utilior opera, nec sufflaminata, impendi potuisset. Quo minus vero id eveniret, quod omnibus votis expectandum fuerat, id ex *altera* quidem parte injustæ *Socinianorum* errorum excusationi, ex *altera* vero meris *suspicionibus* acceptum ferendum. Cui malo post integrum seculum jam firmiter constabilito, & longius, quam putabatur, progresso, cum multa sint, quæ inter nostros quoque diligenter obviam ire suadeant, & simul, quæ suspiciones sint Adversariorum, a genuinis *Remonstrantium* placitis, discernere percommodum sit; visum nobis est, non solum *Breviario*, in eam rem adornato, has controversias ordine ad examen revocare, sed etiam disputandi exercitium ex iisdem ordine propositis hunc quoque in finem desumere: ut eadem simul opera, & quasi aliud agendo, consanguineæ Socinianorum *φλυαρία* discuti penitusque indagari queant. Cui Exercitationi cum se manum mecum admoturos, ultro, *Viri juvenes* octo, Præstantia eruditionis, Industria constanti, & Morum recta ingenuitate

omnibus probatissimi, ac sincere mihi inprimis dilecti,
professi sint: nominatim

DN. M. CHRISTOPHORVS HENRICVS PFAFFRE-
TER, Ratisbonensis:

DN. M. GEORGIUS CHRISTOPHORVS FEVERLEIN,
Noribergensis:

DN. M. IOANNES CHRISTIANVS POLCKE, Vratis-
laviensis:

DN. IOANNES CONRADVS MAYER, Vlmensis:

DN. EITELIVS ALBERTVS ROEBELIN, Vlmensis:

DN. ZACHARIAS HAENDELER, Noribergensis:

DN. IOANNES MAVRITII, Onoldinus:

DN. IOANNES CONRADVS LVFFT, Noribergensis:

ita quidem, ut alterna vice Respondendi & Opponendi
munia, quæ cum applausu jam subiere sæpius, ipsamque
etiam lauream hinc ex parte Philosophicam ornant, se
suscepturos receperint; tam optabilem occasionem (etiamsi
disputare alias non tam malim nec doceam, quam *vivere*),
nolui negligere, sed pro veritate cœlesti dilucidanda lu-
bentissime amplexus sum. Reliquum ergo est, ut Supremi
Numinis Gratia, quem, ut eam largiter nobis adspiret, piis
precibus obtestamur, auspiciam harum Disquisitionum *pro-*
ximo die Mercurii horis antemeridianis fore, hoc ipso Pro-
grammate significem, easque *singulis hebdomadibus, eodem*
die, atq; horis iisdem, Dei immortalis beneficio, *continuan-*
das promittam. Ad quas frequentandas, ac sedulo audien-
das, omnes, sacrarum præsertim, litterarum cultores, qui
non minoris utilitatis pretium, atque ipsi colloquentes,
spero, inde ferent, quam humanissime invito. Valete,
& in Ecclesiæ Christi emolumentum sanctissima studia
vestra *ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ* feliciter excolite.

P. P. D. S E P T E M B R. A. R. S. M D C C X I X.

Coll. diss. F

139, 18